

اداره خانه

باب عالی جاده سنده دائره مخصوصه

آبونه سرائطی

ممالک عثمانیه ده سنه لکی (۶۵) ، التي
آیلغی (۲۵) غروشدر. ممالک اجنبیه ده
سنه لکی (۱۷) ، آلتی آیلغی (۹) فرانقدر.
[ایضاحات : نسخہ سی الی پاره ، آلتی
آیلغی بر جلد ، هر جلد ۲۶ نسخہ در.]

افطارات

§ آبونه بدلی پشیندر.
§ آدرس تبدیلنده قرق پاره لک
پول کوندر لیلی در .
§ مسالک موافق آثار مع الممنونیه
قبول اولنور . درج ایدیلمه یین یازیلر
اطاده اولونماز .

کتابخانه

۱۳۳۰

دینی ، علمی ، ادبی ، سیاسی هفته لق جموعه اسلامیه در

عدد ۲۴۶

۲۳ جمادی الاخره ۱۳۳۱

پنجشنبه

۱۶ مایس ۱۳۲۹

جلد ۱۰

افطارات

رساله مزردن آلتدیغی کوسترلک شرطیه
بتون یازیلر سرهانکی بر غزته طرفندن
اقتباس اولونه بیلیر .

§

مکتوبلرک ، امضالرک واضح و اوقوناقلی
اولسی و آبونه صره نومروسنی محتوی
بولونمسی ؟

§

ممالک اجنبیه ایچون آبونه اولانلرک
آدرسارینک فرانسزجه سی ده یازلمسی ؟

§

پاره کوندر لیدیکی زمان نه یه دائر اولدیغناک
واضحاً بیلدیلمسی دجا اولنور .

عقل، فضل، برواحسان، سخا، رضاوسكون، تسديق، ايمان وتوفيقدر.
ذکر الله ايله شرف بولور. الاهی فهم اتمکله علوم نزلت قازانور؛ الله رجوع ايله
صفاو طهارت بولور؛ غافل اولسه ظلم ايدر، سهوايتسه منقبض اولور، غيره نظر
قیسه مکدر اولور. « یا ایته النفس المطمئنه ارجعی الی ربک راضیه مرضیه »
(ای نفس مطمئنه ربکدن راضی اولدیغک، اوده سندن راضی بولدیغی
حاله آکا رجوع ایت) « فادخلی فی عبادی وادخلی جنتی » (قو-
للربک آره سنه کیروجتتمه داخل اول) آیت جلیله سی بوکا اشارتدر .
نفسک هر مرتبه سی ایچون مفضلات اخلاقیه ده مین بر طاقم ریاضتدر
واردرکه آنرله کسب صلاح ايدر .

ای خطیب افندی ! نفس حقنده کی بو افاداتم سویلنمیسی لازم کلنره
نسبتله لاشی مثابه سنده در. نفسک مرآتبه و تربیه سی ایچون لازم کلن
تد اویله دأر معلومات ایسترسه کنز مفضلاته مراجعت اتمه لیسکنز .
اسلامک نه کی دروس حکمت آلدقارینی کورسیورسکنزیا. شمعی نفس
اماره درجه سنده قالانلرک آنرله « کلکنز بزم فکرمنی قبول ایدیکنز »
دیه نصیحت و برمه لری بحر محیطده کی اینجو صیادلرینه ساحله کور
کفال صیدینی توصیه به بکنزه منمی ؟ (دوام ایده جک)

محمد اسعد

کدک باشا؛ امایس :

فِقْرٌ وَقَتَائِي

اجتهاد نه دیمکدر ونه کی احکام ده اجتهاد اولنه بیلیر ؟

علم اصول علماسی ، اجتهادی بر حکم شرعی فرعی نی دلیلندن
استنباط خصوصنده بذل مجهودده بولنمقدر، بولنده تعریف ایدیورلر [۱]
بو بولده چالیشه جق ذاته ده مجتهد دنیلور . مجتهد ، ادله قطعیه ايله
ثابت اولیان احکام فرعی نی ، کتاب ، سنت ، اجماع و قیاسدن عبارت
اولان ادله شرعییه توفیقاً حل اتمک چالیشیر ؛ شرعک اساسلرینی
عمومی مبادیسنی تعمیق ، وسع و طاقی یتدیکی مرتبه ده استقصای نظر
واعمال فکر ايدر ؛ اونندن سوکره - زمانک تولید ایتدیکی بر احتیاجک
تسویه سی ایچون - بر حکم ویرر ، بر نظام وضع ايدر .

شریعت ، امر معاش و امر معادده انسانلرک تأمین منافعی اساسی
اوزرینه مؤسس اولدیغندن بر حکم که - زمان و مکانک تبدیلیه - تأمین
عدالت ایده من و مصالح عامه نک تسویه سنه کافی کله من ، او حکمک
تبدیلی شرعاً بر ضرورت کسب ايدر ؛ یا خود زمان و مکان یکی بر

[۱] الاجتهاد ، هو استفرغ الجهود فی استنباط الحكم الشرعی الفرعی عن
دلیله و شرط مطلقه ان یجوی علی الکتاب بمعانیه لغة و شرطا اقسامه و السنة بمنها
وسندها و موارد الاجماع و وجوه القیاس و حکمه غلبه الظن علی احتمال الخطاء
فالجهت یخطی و یصیب .

اولدیغی بیان ایدیور. بو خطبه سنده اساس اتخاذا یتدیکی فکر اصلی
بودر. چونکه انسانی ینه تبدیل ايله اکا قدسیت اصلیه سنی اعطا
اید. جک بر واسطه یه لزوم کوستره جک و او واسطه نک ده نفسی چلییا
اوزرنده فدا و قانی اراقه ایدن الله اولدیغی سویلیه جکدر . بالاده
ویردیکنز ایضا حدندن ده اکلایدیغنه کوره انسان اساساً عناصر ارضیه دن
یارادلمش اولمق حسیله جیاتی فساد منه مکدر ، مع مافیله کندوسنده بر
روح بولندیغندن صلاحه ده مستعددر. اکر قبل العصیان حال اصلیه سی
قدسیت اولسیدی انسان اولوب ملک اولمیسی لازم کلوردی، یعنی
کندوسنده ناسوتیت بولنماق ایجاب ایدردی . حالبوکه آنک طهراقدن
یارادلیدیغنه کک بزم کتابمز و کک آنلرک کتابی متفقدر. بعد العصیان
طبیعی بالکلیه تبدل ایدوبده صلاحی بالکلیه زائل اولسیدی صرف
بهیمیه دوشر و هیچ قدسیتی قالمزدی. حالبوکه هیچ اولمازسه خلاصکار
(مسیح) گلزدن اول بر طاقم پیغمبرلرک کلوب خلقه تبلیغ دین ایتدیگرنی
اولسون نظر اعتباره آلهرق آنلری بو درکله اینسیدر مه ملی ایدی،
انسان ابتداء خلقتنده جمال و جلالی جامع اولهرق یارادلمش و افرادنده
بعضاً بری بعضاً دیکری غلبه ایلشدر .

برده خطیب نصرانی خطبه سنده نفس انسانینک یا لکنز اماره
مرتبه سنی نظر اعتباره آلیورده لوامه ، مله مه ، مطمئنه مرتبه لرینی
هیچ کورمک ایسته میور. « نفس اماره » دائماً صاحبه فنا و مضرشیر
امر ايدر؛ آرزوسی شهوت ، استراحت ، کسلاندر . طویارسه قوتلنور ،
اویورسه بسلنور؛ آحقیسه کسب ضعف ايدر . « وما ابرئ نفسی ان
النفس لامارة بالسوء » (بن نفسی تزکیه ایدم ، زیرا نفس فناقله امر
ايدر) آیت کریمه سندن مقصد بودر. و نفسلری بو مرتبه ده قالانلر
« اولئک کالانعام بل هم اضل » (عادتاً بهائم کی و بلکه ده اشاعی
مرتبه ده اولورلر) . لکن بو نفس انواع ریاضیات ايله قیریلور و تحت
ضبطه و قهره آنور، انک موتیله نفس مطمئنه حیات بولور . - « نفس
لوامه » ظلم و فساد ايله امر ايدر؛ قهر و غلبه و ریاست آرزو ايدر .
اخلاقی کبر و بخل ، حدت ، مکر و حیلدر ؛ مال و شرف ايله قوتلنور ،
فقر ايله کسب ضعف ايدر . « فلا اقسیم بالنفس اللوامه » آیت کریمه سی
بوکا اشارتدر . - « نفس مله مه » خیر و نفعه میل ايدر ، بعضاً بوکا
مخالفت ایتسه بیله بالسهوله رجوع ایلر؛ معرفت ايله ، احسان و معدلتله
متلذذ اولور؛ طبیعی ملایم ، صاحب فکر و تدبیر ، علومدن باحث ، مطیع
و منقاد اولور . آره ده ریا و تصنع ده کیدر ؛ معرفتله عزت بولور ،
حکمتله تربیه اولور ، کندندن شکایت ایدلسه مضطرب اولور؛ حکمت
و احساندن خالی قالسه تواضع ايدر . « و نفس وما سویها فالههما فجورها
و تقواها » قول کریمنده بوکا اشارت واردر . - « نفس مطمئنه » اللهدن
راضی و افعالی عندالله مرضی اولور ؛ قضا و قدره منقاد ، وعد الاهی ايله
مطمئن و شاد اولور ؛ ذکر الله ايله تلذذ ايدر ، مرضاة الاهی سور ، امر
الهییه موافقت ايله امر ايدر . طبیعی حلم ، وقار ، کرم ، صدق ، صفا ،

احتیاجك تسویہی ایچون یکی بر حکم ایستر ، او حکمک ویرلمسی ، او احتیاجك تسویہی لزوم قطعی تحتہ کیرر .

دوردن دوره احتیاجات و معاملات تنوع و توسع ایتدیکندن هر عصردهه اجتهاده لزوم قطعی واردر . احادیث نبویه ، سیر اصحاب ؛ تاریخ تابعین تدقیق ایدیلیر ، تبع تابعین دورلری تعمیق اولنورسه بو حقیقت بوتون وضوحیه میدانہ چیقار .

اجتهادك لزومنه دائر ، حضرت پیغمبرك ، بر مجتهد اجتهادنده خطا ایدرسه بر ثوابه ، اصابت ایدرسه اون ثوابه نائل اوله جنی [۲] حقتده کی بیانات نبویه لرندن داها صریح دلیل اولورمی ؟

زمانك احتیاجنه کوره اجتهادنده بولنمق خصوصتك نزد رسالتپناهیده نه درجه ملترم اولدیغنه دائر مأموراً یمنه اعزام بیورولدوقلری ائنده ؛ معاذ بن جبل ایله ذات رسالتپناهی آره سننده جریان ایدن محاوره دن داها پارلاق شاهد اقامه سنه لزوم وارمیدر ؟ کتب احادیثده مصرح اولان بو محاوره شویولده جریان ایلشدی :

حضرت پیغمبر — یامعاذ ، یمنده نه ایله اجر ای احکام ایده جکسك ؟

معاذ — کتاب آلہی ایله ا

— کتاب آلہی ده بوله مزسهك . . . ؟

— سنت رسول ایله ا

— سنتدهه بوله مزسهك . . . ؟

— کندی رأی واجتهادمله ! [۳]

حضرت معاذك شو صوك جوابی فوق العاده تقدیر و محظوظیت نبویه تی موجب اولدیغندن بو مجتهد محترم ، تلطیفات نبویه یه مظهر بیورلمشدی . حتی ذات رسالتپناهی ممنونیتلری نی : (اللہم حمد اولسونکده رسولنك مأمورینی اونك راضی اولدینی شینه موفق قیلدی .) جمله سیله اظهار بیورمشلردی .

اصابت رأی و دینده کی وقوف و صلابتیه ممتاز اولان حضرت عمر ، ابو موسی الاشعری نی مأمور تعیین ایتدکری زمان کتاب آلہی و سنت نبوی ده صراحتہ دسترس اوله مدینی یرلرده اجتهاده دوام ایتسنی امر و تبلیغ ایلشلردی [۴]

عجبا باب اجتهادی صیم صیقی قاپایانلر ، احکام دینیه تی تحدید خصوصنده کندیلرینی شارع اعظم دن داها زیاده صلاحیتدار ، امور دینیه ده حضرت عمر دن داها زیاده صلاحیتدارمی عد ایدیورلر ؟

بونلر دور اصحابی تدقیق ایتمش اولسه لردی ، ارتحال نبوی دن

[۲] ان اصبت فلك عشر حسنات وان اخطأت فلك حسنة

(حدیث شریف)

[۳] قال رسول الله لمابعث معاذ بن جبل الى اليمن قال له بم تقضى ؟ قال بكتاب الله ! قال فان لم تجد في كتاب الله قال افضى بسنة رسول الله ! قال فان لم تجد فيها ؟ قال اجتهد برأبي ! فقال الحمد لله الذي وفق رسول رسوله بما يرضى به رسوله .

(حدیث)

[۴] الفهم الفهم عندما بتلجج في صدرك مما لم يبانك في كتاب الله وفي سنة النبي

(حضرت عمر)

صوکره ظهور ایدن مسائله عظمای اصحابك آلا بیلدیکنه اجتهاداته دوام ایتمش اولدقلرینه دائر بیکلرجه شواهد بوله بیلیرلردی . اصحاب کزین ، کتاب و سنتده دسترس اوله مدقلری خصوصاتده اجتهاد و موجبیه عمل ایدرلردی . خلفای راشدین حضراتیه حضرت عایشه ، طلحه ، زبیر ، ابن عباس ، ابوهیرره عمار بن یاسر ، ابن عمر ، زید بن ثابت ، عبدالله بن مسعود ، انس بن مالک ، ام سلمه ، ابوسعید الخدری ، عبدالله بن زبیر ، ابوموسی الاشعری ، سلمان فارسی ، معاذ بن جبل ، جابر بن عبدالله ، سعد بن وقاص ، عبدالرحمن بن عوف ، عمران بن حصین ، ابوذر غفاری و ابوالدرداکی ذوات فاضله مسائل متنوعیه دائر اجتهاداتده بولنورلر ، یکیدن یکی یه ظهور ایدن مسائلک حل و فصلنه چالیشیرلردی .

دور اصحابی متعاقب کن عصرلرده ظهور ایدن عظمای امتدن امام مالک ، شافعی ، امام احمد اصحاب کزینک اثرلرینه توفیق حرکتله اجتهاداته دوام ایتمش و مذهب لرینک تأسیسنه چالیشمشلردر .

حتی ، اهل سنت علماسی میاننده ، مذاهب اربعه دن هیچ برینه تابع اولمهرق مستقل برر مذهب صاحبی اولان برچوق مجتهدین داها ظهور ایتمشدر .

سفیان بن سعید ثوری ، ابو ثور خالدی ، داود بن علی ظاهری ، محمد بن جریر طبری ، ابوبکر بن حزیمه ، اسحق بن راهویه . . . . کی ذوات عالیه بومیانده تعداد اولنه بیلیرلر . شو حالده اجتهادك حصر و تحدید ایدیله میه جکنه بو محترم سیالردن بویوک دلیل اوله بیلیرمی ؟ فقط نه چاره که بوکی بلند ناصیه لره خلف اولانلر علماً ، فضیلتاً اونلرک یاهلرینه صعود ایدمه مدکرندن کمال عجز ایله تقلیده یایشمشلر ، طار بر ساحه یه صیقشمشلر ، دائره تقلیددن خارجه چقمغه جسارت ایدمه مشلردر .

دامن تقلیده یایشان مقلدین کندیلرینی اعلم علمادن ظن ایدیور و خلقه قارشی ده عالمک طاسلامنی اونو تمیورلردی . حالبوکه (ابن جوزی) نك دیدیکی کی مقلد هیچ بروقت عالم صایله منر . علمك شرطی ، بیلنن شینه ادله سیله واقف اولمقدر . علمانک تردیسی ، تقلیدك تحکمی ؛ که باب اجتهادك سدیه نهایتنمشدر ؛ ملت اسلامیه آره سننده پارلاق ذکالرک ظهورینه ، نوار و حر دماغلرک انکشافنه اک بویوک برمانه تشکیل ایلشدر .

تقلیدجیلک میدان آلدقن صوکره ؛ دماغلر دوشونمکدن ؛ فکرلر تبع دن منع ایدلدی . علوم ؛ ظواهر کتبه حصر اولندی . استقلال فکر محو اولدی . عقل و محاکمه تحت تضییقه آندی . نتیجه ده اسلاملر هر علمی اهل ایتدیلر ، کیده کیده شاهراه علم و عرفان دیکنلی و طار دربندلره صوقولدی .

حالبوکه هر عصرده شرائط اجتهادی — که معانی واقسامیه برابر کتابی ، متن و سندیه سنتی ، موارد اجماع و وجوه قیاسی بیلیمکدن

مجتهدلرک ، مساعیلرینه الکزیاذه جولانکاه اولان ساحه ، معاملات دنیویه قسمیدر . چونکه معاملات دنیویه ، عرف ، عادت ، اختلاف زمان و مکان ایله تغیر ایدر . بونلر حقنده ، هر عصرده اوعصرک احتیاجاتنه ، اومحک الجاآته کوره اجتهاداتده بولمق لازمدر . چونکه معاملاتک جزئیاتی تحدید ایتک ممکن دکلدر .

شریعت اسلامیه ، تحریء عدالت ، مساواته رعایت [۱] ضرر وضراری دفع [۲] کبی برطاقم اساسات عالیه وضع ایتشدرکه فقها وارباب حقوق بواساسلره کوره اجتهاداتده بولنهرق احکام فرعیه پی استنباط ایدرلر .

معاملاتده اساس ، تأمین منفعت ، تنظیم حیات وامور معیشتی اصلاح ایده جک بر نهج قویم وضعیله سعادت دنیویه پی احضاره چالشمقندن عبارت اولدیغندن معاملاتکی بوغایه لره کوره اصلاح وتنظیمه مقتدر اوله بیله جک متفکر دماغلره احتیاج واردر . احکام فرعیه نك استنباطی خصوصی ده بوکبی متفکر اولی الامرلره ، یعنی ارباب اجتهاده عاآد اولدیغنی اوامر شرعیه جمله سندندر . [۳]

م . شمس الدین

« ظلمتدن نوره »

فَسِيَّاتٌ

سیوری سینک

بر ارکان حرب نه قدر ماهر ایسه ، قارشیسنده کی دشمنک حرب پلانتی اوکر نمکی او درجه وبلکه دها فضله آرزو ایدر . بزده داخلی دشمنمز ، دشمن جائز سیوری سینکک طرز معیشت ونشوو نماسنی اجناس وانواعیله بینلرنده کی ممیز فرقلری ، صورت و خزیه نقل امراض خصوصنده کوستردیکی یارارانکی اوکر نهلم :

سیوری سینک ارککلری چیچک اهرک چفته شمه زمانه قدر عمر سورلر . دیشیلری ایسه دوغار دوغماز انسان قاننه هجوم ایدر . اکثریا کیجه ، بعضاً صیجاق کونلرده اوکله وقتی ایصیرلر . واصل تهله کیکی موجب اولورلر . سیوری سینکلر بطاقلقلره یمورطه برامق صورتیله چوغالورلر . یمورطایه جق دیشیلر صوسطخنه پک بقین اوچار واک را کد موقعی بولوب یا اوجدقلری حالد ، یاخود یوصونلره

[۱] خذ العفو وأمر بالعرف

فرقان حکیم

[۲] لا ضرر ولا ضرار فی الاسلام

حدیث شریف

[۳] ولوردوه الی الرسول واولی الامر منهن لعلمه الذین یستنبطونه منهن

فرقان حکیم

عبارتدر - جامع هیچ اولمزه بر قاچ ذاتک بولمسی لازم ، بونلرک یتشدیرلمسی امت اسلامیه اوزرینه فرض ، علمانکده بومرتبه یه اعتلا ایتکه چالشملری لابد ایدی .

فقط چالشمق ، دیدینک ، ایشته بومزعج مشغله هیچ کیمسه نك ایشنه کلوردی . بومشکل زحمتدن قورتیلمق ایچون اجتهاد قابولرینی قایمق داها قولای وداها مناسب کورولدی . وباب اجتهادک قایلمش اولدیغنی شایعه سی خلق آرسنه یاییلدی . . . .

§

اجتهاد هانکی احکامده اوله جقدر ؟ شمدی بومسئله پی تدقیق ایدهلم : احکام شرعیه : اعتقادات ، عبادات ، ملکات و معاملات نامر یله دورت قسمه آریله بیلیر . بونلردن احکام اعتقادیده ، تعریف سابقنه کوره اجتهاد جاری اوله میه جکی کبی - پایه کمالی نه قدر یوکسک اولورسه اولسون - هیچ بر فردی تقلید ایتکده مشروع دکلدر . چونکه اعتقاده متعلق احکامک اکثریسی ادله عقلیه ایله قطعاً ثابت اولمش ، نصوص قرآنیه ایلدهه تأیید بیورولمشدر . متباقی قسمکه قرآن کریم واحادیث متواترده وارد اولدقلری کبی عقلاً محالترینی موجب بر دلیلده یوقدر ؛ بناء علیه بونلرک تسلیم وقبولی ده ضروریدر . هر حالده احکام اعتقادیده علم یقین شرطدر .

عباداته متعلق احکامه کلنجه : بورادهه شارعک وضع ایتدیکی ساسلر لایتغیردر . چونکه عباداته متعلق حکملر طرف شارعدن اتمام ایدلمشدر . عبادتده روح ، خلوص نیت ورضای باری پی جلبدرکه بوده تهذیب نفس ، تقویة ایمان و اوامر شرعیه یه امثال ایله اولور . عبادتک اجراسی ایچون بر تکلیف شرعی ، برده لذت روحانی کافی اولدیغندن عباداتک ، زمان و مکان اعتباریله تحولی ایجاب ایتمز . عبادت قسمنده یالکمز اتیانی ضروری ویا مستحسن اولان ارکان وسائر نك تعیین وتمیزی خصوصنده روایات مختلفه دن اصح اولانی ترجیح ، محمل اولان بر تعبیری تفسیر صورتیله تعقیقات اجتهادیده بولونیله بیلیر . یوقسه هیچ بر مجتهد فرض اولان عبادتلردن برینی کندی . اجتهاد ایله تغیر ایتک صلاحیتنی حائر دکلدر واوله مز . حیات اخروییه تعلق ایدن احکامده انسانلر بیلدکلری کبی حرکت ایده مزلر . شارع نه یولده امر ایتش ایسه اوکا اتباع لازمدر .

ملکات قسمی که منہیات و محارمندن ، شرور و قبیاحندن منع و تحذیر حکملرینی ، فضائل اخلاقیه اکتسابنه ترغیب اساسلرینی شاملدر ، بورادهه مجتهد حل ویا حرمتنه دائر نص شرعی اولان احکامه بالطبع ایلیشه مز . یالکمز مسکوت عنه اولان بر فعلک حل ویا حرمتی قیاسله اثبات ایده بیلیر . مجتهدک بواساسلره طوقونه مامسی ترقی و تکامل مزه هیچ بر مانعه ایراث ایده مز . بالعکس بونلرک لایتغیر اولمسی وحدت ملیه ووحدت تربیعی انتاج ایده جکی کبی افرادک علی السویه فضائل اخلاقیه ایله اتصافلرینی ده تأمین ایدر .